

Prof. dr hab. Ryszard A. Stefański
Wydział Prawa i Administracji
Uczelnia Łazarskiego
w Warszawie

Recenzja

pracy doktorskiej mgr. Krzysztofa Wali pt. **Wykroczenie nieobyczajnego wybryku na tle pozostałych wykroczeń przeciwko obyczajności publicznej**, Lublin 2018

Wykroczenia są rzadko przedmiotem pogłębionych analiz naukowych, w tym także tematem prac doktorskich. Już chociażby z tego względu wybór za przedmiot rozprawy doktorskiej wykroczenia nieobyczajnego wybryku (art. 140 k. w.) i innych wykroczeń przeciwko obyczajności publicznej (art. 141 i art. 142 k. w.) zasługuje na pozytywną ocenę. Trafne jest też zajęcie się, z licznych typów wykroczeń, czynem określonym w art. 140 k. w., gdyż chodzi o wykroczenie mające istotne znaczenie społeczne i wywołujące wiele kontrowersji. Z aprobatą należy odnieść się do omówienia tego wykroczenia na tle pozostałych wykroczeń przeciwko obyczajności publicznej. Chodzi o 2 wykroczenia, bowiem w rozdziale XVI k. w., grupującym przepisy określające wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej znajdują się, poza art. 140, przepisy typizujące nieprzyzwoite zachowanie w miejscu publicznym (art. 141) oraz proponowanie czynu nierządowego (art. 142). W ten sposób analizie naukowej zostały poddane wszystkie wykroczenia przeciwko obyczajności publicznej zawarte w kodeksie wykroczeń. Mając na uwadze, że jest to dysertacja doktorska zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że wypełni ona udanie lukę, jaka występuje w tym zakresie w polskiej literaturze prawa wykroczeń.

We wstępie Autor wskazał, że celem pracy jest odpowiedź na pytania: czym jest obyczajność publiczna, w jaki sposób jest ona chroniona na gruncie polskiego prawa wykroczeń i czy zasługuje na ochronę prawnokarną, a jeśli tak to, czy aktualny stan prawny jest w tym zakresie odpowiedni (s. 11). Są to cele ogólne i miałyby rację bytu gdyby tematem pracy była prawnokarna ochrona obyczajności publicznej. Ze względu na to, że de facto dotyczy ona wykroczenia nieobyczajnego wybryku cele pracy powinny nawiązywać do tego wykroczenia.

We wstępie nie została sformułowana teza badawcza, a jej wskazanie na początku pracy umożliwiłoby zorientowanie się do czego Autor zmierza i co chce udowodnić. Teza badawcza

ma istotne znaczenie zarówno dla całej rozprawy, jak i kwestii szczegółowych, bowiem określa problem naukowy, który ma być rozwiązany, a jest to podstawowy cel pracy doktorskiej, a nadto wokół niej koncentrują się rozważania. Treść pracy również nie pozwala zorientować się, jaką tezę badawczą postawił Autor, opracowując tytułowe zagadnienie.

Autor nie wymienił też zastosowanych metod badawczych, lecz jest to mankament natury formalnej, gdyż lektura pracy jednoznacznie wskazuje, że posługuje się w różnym stopniu metodami: egzegezą tekstów prawnych, ich analizą lingwistyczną w ujęciu topiczno-retorycznym i proceduralnym, hermeneutyki prawniczej, dogmatyczną, historycznoprawną, analizy judykatury i prawno-porównawczą. Złożony i szeroki charakter problematyki objętej przedmiotem dociekań spowodował konieczność zastosowania tych metod badawczych, które spełniają postulat adekwatności, doprowadzając do osiągnięcia zamierzonych rezultatów.

Dla jasności wywodów istotne znacznie ma konstrukcja pracy. Rozprawa, oprócz wstępu i zakończenia, składa się z 5 rozdziałów. Dotyczą one:

- kształtowania się ochrony obyczajności publicznej przed zachowaniami stanowiącymi nieobyczajny wybryk, obejmując ochronę obyczajności przed nieobyczajnymi wybrykami w dawnym polskim prawie karnym (miejskim prawie karnym i wiejskim prawie karnym), nadzór nad przestrzeganiem przepisów z zakresu obyczajowości w dawnym prawie polskim; ustawodawstwo obowiązujące w czasie zaborów (rosyjskiego, pruskiego, austriackiego); po odzyskaniu niepodległości; w okresie obowiązywania prawa o wykroczeniach z 1932 r.; projektach projektu kodeksu wykroczeń z 1971 r. (rozdział I);

- wykroczenia nieobyczajnego wybryku w ustawodawstwach państw obcych (państwach niemieckojęzycznych, nordyckich oraz Słowacji i Czechach, śródziemnomorskich oraz państwach Półwyspu Bałkańskiego, bałtyckich., byłego ZSRR, Anglii i Walii, Australii i Oceanii, azjatyckich, Ameryki Północnej, Środkowej oraz południowej (rozdział II);

- wykroczenia nieobyczajnego wybryku (art. 140 k. w.) w ujęciu teoretycznym, obejmując rozważania w zakresie przedmiotu ochrony tego wykroczenia; strony przedmiotowej; pojęcie wybryku oraz karalnego wybryku; pojęcie nieobyczajnego wybryku; znamienia publicznego działania; strony podmiotowej; podmiotu; ustawowego zagrożenia; zbiegu przepisów; rodzajów zachowań mogących stanowić naruszenie art. 140 k.w., a także wynik badań empirycznych zawierające dane w zakresie doboru próby; zdarzeń kwalifikowanych z art. 140 k. w.; czynności wyjaśniających; postępowania sądowego; sprawców; charakterystyki wybranych stanów faktycznych (rozdział III);

- wykroczenia zachowania nieprzyzwoitego (art. 141 k. w.) w tym przedmiotu ochrony tego wykroczenia; jego strony przedmiotowej; znamion określających penalizowane formy ekspresji; miejsca publicznego; charakteru wykroczenia; podmiotu i strony podmiotowej; ustawowego zagrożenia karą; zbiegu przepisów (rozdział IV);

- wykroczenia oferowania dokonania czynu nierządnego, a w szczególności jego prawnomiędzynarodowych aspektów; przedmiotu ochrony, strony przedmiotowej; form złożenia propozycji; pojęcia czynu nierządnego na gruncie kodeksów karnych z 1932 r. i 1969r.; pojęć „obcowanie płciowe”. „inna czynność seksualna” a „czyn nierządny”, innych kwestii związanych ze stroną przedmiotową; strony podmiotowej; pojęcia korzyści materialnej; podmiotu wykroczenia; zagrożenia karnego; zbiegu przepisów (rozdział V).

Ta skrótna prezentacja treści poszczególnych rozdziałów wskazuje na rozległość rozważań, poruszanie różnych wątków dotyczących obyczajności publicznej. Jednakże tytuł tematu jednoznacznie wskazuje, że głównym przedmiotem rozważań jest wykroczenie nieobyczajnego wybryku, a tymczasem z przedstawionej struktury rozprawy wynika, że poświęcono mu jedynie rozdział III, który zajmuje 151 stron, co stanowi 38%. Udział tych rozważań w całej pracy nadaje im charakter podstawowy, a tym samym dowodzi, że treść pracy odpowiada jej tytułowi.

Rozprawa kończy się zakończeniem, które jest w zasadzie résumé rozważań prowadzonych w każdym rozdziale. Tymczasem standardem prac doktorskiej jest kończenie ich wnioskami, zarówno de lege lata, jak i de lege ferenda. Wprawdzie są w nim zamieszczone tego rodzaju wnioski, np. dotyczące pojęcia obyczajności publicznej (s. 393), wprowadzenia możliwości podania wyroku do publicznej wiadomości za wykroczenie z art. 140 kw.(s. 395), zmiany art. 141 i art. 142 k.w.(s. 397), objęcia niektórych znamion wykroczenia z art. 51 k. w. przepisem w rozdziale XVI tego aktu jako odrębnego typu wykroczenia (s. 399), lecz nie są wyeksponowane.

Autor dokonał gruntownej analizy ustawodawstwa, literatury i orzecznictwa. Rozważania swoje oparł na bogatej bazie źródłowej, obejmującej zarówno opracowania teoretyczne, jak i orzecznictwo. Na bibliografię składają się: 283 pozycje literatury, 60 - innych opracowań, oraz w zakresie orzeczeń: 3 – Trybunału Konstytucyjnego; 42 - Sądu Najwyższego; 12 – innych sądów.

Przy omawianiu poszczególnych zagadnień, Autor słusznie nie ograniczył się do literatury z zakresu prawa wykroczeń, ale także uwzględnił opracowania z prawa karnego materialnego, w których były omówione takie same lub zbliżone znamiona.

W zasadzie wykorzystana literatura jest kompletna, aczkolwiek z niezrozumiałych względów zostały pominięte nieliczne ważne pozycje. Dla analizy znamienia publicznego działania, istotne były takie opracowania jak: W. Kubala, Znamię „publicznie” w ujęciu Kodeksu karnego, NP 1976, nr 3; tenże, Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 20.09. 1973 r., VI KZP 26/73, OSPiKA 1974, nr 5, poz. 100, s. 221 tenże, Glosa do wyroku z dnia 26.3. 1973 r., Rw 279/73, PiP 1974, nr 2; M. Bogomilska, Glosa do wyroku z 16.11.1972 r., I KR 274/2, PiP 1973, nr 12; A. Wądołowska, Definicja legalna występku o charakterze chuligańskim (art. 115 § 21 k.k.), Ius Novum 2010, nr 4, s. 80-84. Zasadne było też skorzystanie z artykułu D. Bunikowskiego, Czy prostytutki powinny oddać państwu zarobione pieniądze?, Palestra 2007, nr 3-4).

Wypowiedzi w doktrynie i judykaturze zostały wykorzystane z dużą wnikliwością.

Tytułowe zagadnienie zostało przedstawione w aspekcie historycznym, normatywnym, dogmatycznym, komparatystycznym oraz pragmatycznym.

Zbędne jest referowanie wszystkich problemów poruszonych w pracy i ustosunkowania się do nich, gdyż ze względu na ich mnogość spowodowałyby to przekroczenie ram zakreślonych dla recenzji.

Autor podejmuje wiele wątków związanych z tematem, referuje różne poglądy wypowiedziane w literaturze i orzecznictwie i jasno wypowiada własne zdanie, niekiedy inne niż prezentowane w doktrynie. Większość poruszonych kwestii została rozwiązana poprawnie, z należyтым uzasadnieniem, wskazującym na znajomość przez Autora omawianej problematyki, w której zresztą porusza się swobodnie. Starał się wyjaśnić wszystkie wątpliwości, jakie rodzi ustawowa regulacja nieobyczajnego wybryku (art. 140 k. w.) i innych wkroczeń przeciwko obyczajności publicznej (art. 141 i art. 142 k. w.). Czyni to umiejętnie, wykorzystując wszystkie metody badawcze.

Szczególny walor mają badania akt spraw o wykroczenie nieobyczajnego wybryku, obejmujące 340 spraw, w których zapadły prawomocne wyroki w wybranych 46 sądach w 2014 r., co stanowiło 31 % wszystkich spraw o to wykroczenia w tych sądach. Zostały one przeprowadzone wnikliwie, a wyprowadzone z nich wnioski są trafne.

Tytułowe zagadnienie zostało przedstawione w sposób zrozumiały i przystępny. Rozprawa stanowi interesujące podsumowanie dotychczasowego dorobku doktryny i judykatury dotyczących tytułowego zagadnienia oraz wnosi do niego wiele interesujących uwag. Jest to opracowanie ciekawe i dostarczające materiału do przemyśleń. Opracowanie w pełni wyczerpuje problematykę objętą tematem.

Pod względem formalnym praca nie nasuwa poważniejszych zastrzeżeń. Niemniej dotknięta jest drobnymi uchybieniami.

Autor pisze ogólnie o nowelizacji z dnia 9 kwietnia 1946r., a w przypisie podaje jej publikator (s. 54), standardem zaś prac prawniczych jest podawanie nazwy aktu prawnego, daty i tytułu; w tym wypadku należało wskazać: dekret z dnia 9 kwietnia 1946 r. o zmianie prawa o wykroczeniach, a w przypisie Dz.U. Nr 5, poz. 108.

Autor, omawiając tytułowe wykroczenie w ustawodawstwach państw obcych nie zawsze podaje daty aktów prawnych oraz nieprecyzyjnie tłumaczy niektóre przepisy. Przykładowo odwołując się do § 5 ust. 1 lit. e czeskiej ustawy o niektórych wykroczeniach, nie wskazał daty jej wydania (s. 78), którą jest 16 czerwca 2016 r. oraz błędnie przetłumaczył zwrot: „vzbudí veřejné pohoršení” jako „wzbudza powszechne oburzenie”, a tymczasem prawidłowo powinno być „powodując publiczne oburzenie”; słowo: „veřejné” w słownikach jest tłumaczone jako „publiczny”. To samo dotyczy § 47 ust. 1 lit. c słowackiej ustawy nr 2372/ 1990 (s. 76), która jest z dnia 28 sierpnia 1990r., a słowo: „verejné” oznacza także „publiczny”. Ponadto słowo to jest adekwatne do regulacji art. 140 k. w.

W art. 37 ust. 5 hiszpańskiej ustawy o ochronie bezpieczeństwa publicznego chodzi nie - jak pisze Autor – o akty przeciwko wolności seksualnej (s. 80), ale o akty przeciwko wolności i nienaruszalności seksualnej. Czyn ten nie jest drobnym wykroczeniem, ale lekkim naruszeniem, traktowanym jako delikt administracyjny, bowiem od dnia 1 lipca 2015r. w prawie hiszpańskim nie ma pojęcia wykroczenie, a istniejące do tej pory wykroczenia (falta) zostały przekwalifikowane w przestępstwa lekkie lub delikty administracyjne (infracciones administrativas). Zgodnie z art. 106 zarządzenia o czystości przestrzeni publicznej i zarządzania odpadami, czyn określony w art. 39 ust. 1 tego zarządzenia nie jest drobnym wykroczeniem (s. 80), a deliktem administracyjnym.

Omawiając art. 17 ust. 1 białoruskiego kodeksu wykroczeń z 2003r., Autor pisze, że zabrania się „obraźliwego zachowania w miejscach publicznych”, a tymczasem w przepisie tym in principio jest użyty zwrot: „Нецензурная брань”, przy czym to ostatnie słowo oznacza „przekleństwo” (A. Lichtig, J. Surowiec, J. Trzciniński” Słownik prawniczy rosyjsko –polski A-O, Wrocław 1989, s. 40), czyli chodzi o używanie słów niecenzuralnych albo słów nieprzyzwoitych.

Autor, omawiając wyczerpywanie przez czyn zarówno znamion przestępstwa i wykroczenia, błędnie traktuje ten zbieg, jako idealny zbieg przestępstw, określony w art. 10

§ 1 k.w.(s. 194, 315), a tymczasem przepis ten reguluje idealny zbieg wykroczenia i przestępstwa.

Autor często posługuje się zwrotami „należy wskazać” , „należy zauważyć”, „warto wskazać”, „podkreślenia wymaga”, które nie spełniają żadnej funkcji merytorycznej, a naruszają klarowność tekstu, zwłaszcza, gdy występują w kilku miejscach na stronie (s. 35, 65, 127).

Od prawnika wymaga się, by powołując się na przepisy, czynił to precyzyjnie, wskazując nie tylko określony artykuł, ale i mniejszą jednostkę redakcyjną, jeżeli jest na nie podzielony. Autor nie zawsze przestrzega tej zasady, ograniczając się do powołania artykułu, który jest podzielony na paragrafy. Przykładowo odwołuje się do art. 217 k.k. (s.193, 215), a zasadne było wskazanie art. 217 § 1 k.k., do art. 262 k. k. (s. 194), a chodzi o art. 262 § 1 k.k., do art. 200 k.k. (s. 194), a należało powołać art. 200 § 1 k.k. Nie ma racji, że w podanych przez niego przykładach - zgodnie z zasadą konsumpcji – przepisy określające przestępstwo pochłaniają art. 140 k. w. (s. 321, 390), bowiem wówczas zachodzi idealny zbieg wykroczenia i przestępstwa.

Te uwagi krytyczne, zarówno co do meritum rozprawy, jak i natury formalnej nie mają większego wpływu na ogólną ocenę pracy, gdyż nie dotyczą kwestii o zasadniczym znaczeniu.

Uważam, że monografia zasługuje na pozytywną ocenę ze względu na swą zawartość informacyjną, opartą na bogatej bazie źródłowej i na rzetelność wywodów. Jest obszernym studium obejmującym całość problematyki. Tytułowy temat został przedstawiony w sposób zrozumiały i przystępny.

Prowadzone rozważania pozwalają na stwierdzenie, że jej Autor opanował warsztat naukowy, pozwalający na prowadzenie badań dogmatycznych. Potrafi analizować wypowiedzi doktryny i orzecznictwa, wykorzystać je umiejętnie dla zobrazowania rodzących się problemów. Sposób rozwiązywania problemów naukowych, prowadzenia analiz językowych i wyprowadzania z nich wniosków jest poprawny, oparty na własnych przemyśleniach, wsparty dorobkiem doktryny prawa wykroczeń i orzecznictwem sądowym.

Oceniana praca zatem stanowi oryginalne rozwiązanie przez Doktoranta zagadnienia naukowego oraz wykazuje jego ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa wykroczeń i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Stwierdzam, że spełnia ona wymagania określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017r., poz.1789 ze zm.).

Warszawa, dnia 14 października 2018r.

Prof. dr hab. Ryszard A. Stefański

